

Guidelines for Sustainable Career Development of the Fermented Fish Group in Hua Thale Subdistrict, Bamnet Narong District, Chaiyaphum Province

Sunatphipon Khenleum¹ Rasita Dasri^{1*} and Umawadee Detthamrong¹

¹ College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: rasida@kku.ac.th

ABSTRACT

This study aims to (1) examine the current situation, challenges, and development needs of the fermented fish (Pla Som) group in Hua Thale Sub-district, Bamnet Narong District, Chaiyaphum Province, and (2) explore strategies for its sustainable development. A qualitative research approach, combined with documentary research, was employed. Data were collected through in-depth interviews with 10 key informants, including representatives from the Hua Thale Sub-district Administrative Organization, community members, and the fermented fish group. Data collection took place from September to November 2024, and the analysis was conducted by categorizing key issues. The findings indicate that the group seeks market support to address existing challenges. Sustainable development requires collaboration from both government and private sectors, focusing on online marketing, branding, skill development, and the adoption of new technologies. Encouraging community participation is essential for enhancing self-sufficiency. Furthermore, succession planning and attracting new labor will strengthen the group's long-term sustainability and professional potential.

Keywords: Occupational Development Strategies, Fermented Fish Group, Sustainable Occupational Development

แนวทางการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

สุนัฐพิพล เคนเหลื่อม¹ รลิตา ดาศรี^{1*} และ อุมาวดี เดชธำรง¹

¹ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: rosida@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาความต้องการ การพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในการยกระดับให้ยั่งยืน งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเอกสาร ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล สมาชิกชุมชนและกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ.2567 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความต้องการแก้ปัญหาของกลุ่มปลาสาม ต้องการหาตลาดรองรับ การพัฒนากลุ่มอาชีพจะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ส่งเสริมการตลาดออนไลน์และการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลาสามที่โดดเด่น พร้อมทั้งการพัฒนาทักษะการฝึกอบรม การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนากลุ่มให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการสร้างกลุ่มผู้สืบทอดและเพิ่มแรงงานใหม่ในกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มอาชีพที่มีศักยภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาอาชีพ, กลุ่มปลาสาม, การพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

รัฐบาลมีแผนที่จะพัฒนาและเพิ่มความสามารถในแปรรูปการผลิต รวมถึงประสิทธิภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถได้รับการยอมรับจากตลาดมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยสนับสนุนการผลิตสินค้าภายในประเทศ เน้นการพัฒนาและยกระดับสินค้าจากชุมชน (OTOP) ซึ่งจะส่งผลให้สามารถแข่งขันได้ดีขึ้น ขยายตลาด และเพิ่มความมั่นใจในความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคตามยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่มนุษย์มีการดูแลสุขภาพตนเองมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมุ่งสู่การขยายตลาดไปยังต่างประเทศในอนาคตเพื่อนำสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นไปจำหน่ายเพิ่มมูลค่า ยอดขาย ยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ในปี 2579 กรมวิทยาศาสตร์บริการได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลาสามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ ยโสธร มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น หนองบัวลำภู และชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยของอาหารและส่งเสริมการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ โครงการนี้มีการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในหลายด้าน เช่น การถนอมอาหาร การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิต การพัฒนาสถานที่ผลิต และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ในห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐาน ก่อนที่จะมีการยื่นขอรับการรับรองมาตรฐานจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) (สำนักเทคโนโลยีชุมชน, 2563)

การดำเนินการในโครงการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลาสามเท่านั้น แต่ยังมีเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่ ผ่านการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัย

สำหรับผู้บริโภค อีกทั้ง การดำเนินโครงการนี้ยังมีการติดตามผลการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ยอดเยี่ยมและได้รับการรับรองตามมาตรฐานต่าง ๆ เช่น มาตรฐานกระบวนการผลิตที่ดีขั้นต้น (Primary GMP), มาตรฐานกระบวนการผลิตที่ดี (GMP), มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารและยา (อย.), และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการยอมรับในวงกว้าง (สำนักเทคโนโลยีชุมชน, 2563)

จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของภาคอีสาน มีวิสัยทัศน์ในการเป็นแหล่งผลิตสินค้าพืชผลทางการเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพ รวมถึงเป็นศูนย์กลางด้านการบริการทางการศึกษาและการอนุรักษ์วัฒนธรรม (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2563) พบว่า จังหวัดยังมีจุดอ่อนในเรื่องของการผลิตพืชเกษตรที่ยังไม่ได้มาตรฐาน GAP และการผลิตที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ, 2563) นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ต่ำ ขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ รวมถึงปัญหาการพัฒนาฝีมือหัตถกรรม การตลาดที่ไม่เข้มแข็งและความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาที่ประชาชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ เพื่อช่วยให้เศรษฐกิจของจังหวัดเติบโตและพัฒนาอย่างยั่งยืน

กลุ่มอาชีพปลาสดในตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ พบกับปัญหาการจำหน่ายสินค้าที่ขาดตลาดรองรับในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพมีการเข้าร่วมของกลุ่มแม่บ้านในพื้นที่ได้ทำปลาสดจนประสบความสำเร็จ และกลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงในระดับตำบล สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกของกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ การฝึกฝน มาปรับใช้ในการทำปลาสด (จากการสัมภาษณ์กลุ่มปลาสดตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ, 2567)

ปลาสดต้นตำรับจากตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ มักผลิตจากปลาตะเพียนเป็นหลัก แต่ก็มีการใช้ปลาอื่น ๆ เช่น ปลาราด ปลานิล และปลานวลจันทร์ด้วย โดยปลาตะเพียนที่ใช้จะถูกนำมาชอยล้างออกและล้างน้ำให้สะอาดก่อน จากนั้นจะใช้น้ำหมักเอนไซม์จากน้ำสับปรดเพื่อให้ปลา มีรสชาติเปรี้ยวและเป็นรสปลาสด ใน 4 ชั่วโมง การเลือกปลาที่สดและทำความสะอาดอย่างละเอียดช่วยให้ปลาสดมีคุณภาพดี ปราศจากสารพิษหรือสารเคมีใด ๆ จุดเด่นของปลาสดในตำบลห้วยทะเลคือ การชอยล้างออกจากปลาตะเพียน ซึ่งทำให้สามารถทานได้สะดวกโดยไม่มีความยุ่งยากจากก้างปลา การทอดปลาสดจะใช้การชุบแป้งข้าวเจ้าก่อนทอด เพื่อให้ได้รสชาติกรอบนอกนุ่มใน พร้อมทั้งความเปรี้ยวหวานจากรสชาติของปลา โดยไม่ใช้สารปรุงแต่งหรือสารกันเสียในกระบวนการผลิต ซึ่งทำให้สามารถมั่นใจได้ในความปลอดภัยและรสชาติที่อร่อย การพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลห้วยทะเลเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ในการทำอาชีพต่าง ๆ เช่น การทำปลาสด ชาวบ้านเริ่มจากการพูดคุยและขยายธุรกิจจากชุมชนไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ความรู้และบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชนให้เติบโตและยั่งยืน การทำปลาสดช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่และทำให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น อาชีพการทำปลาสดจึงถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลห้วยทะเลอย่างยั่งยืน (จากการสัมภาษณ์กลุ่มปลาสดตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ, 2567)

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มปลาสด ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยนำแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพมาใช้เพื่อให้เกิดคุณค่าสู่อนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาความต้องการ การพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสด ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสด ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในการยกระดับให้ยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม การพัฒนาอาชีพ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสัมภาษณ์และเพิ่มประสิทธิภาพในการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาหรือ Content Analysis โดยการสัมภาษณ์จะดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนกันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนัดหมายตามวันที่และเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกในช่วงเวลาราชการ เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลที่ตรงกับความต้องการได้ โดยทำการจดบันทึกข้อมูลและใช้เครื่องบันทึกเสียง (Electronic Recorder) เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ถูกเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์การนำความรู้หรือข้อสังเกตที่รวบรวมได้จากภาคสนามมาดำเนินการตีความสร้างข้อสรุป

โดยกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม, นักวิชาการเกษตร จำนวน 3 คน สมาชิกในชุมชน จำนวน 4 คน ตัวแทนกลุ่มปลาส้มในชุมชนตำบลห้วยทะเล จำนวน 3 คน (ประธานกลุ่ม, รองประธานกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม) เนื่องจากตัวบุคคลดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจในข้อมูลมากที่สุดและสามารถศึกษาแบบเจาะลึกเพื่อให้เห็นถึงปัญหาในแต่ละประเด็นต่าง ๆ ได้ดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยวิธีสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้เรื่องปลาเนื้อส้มดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ชุมชน ผู้ทำปลาส้มในชุมชนตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เลือกผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique)

ขั้นตอนที่ 2 เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นลักษณะการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์จริง โดยสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลาส้มในพื้นที่ ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจรายละเอียดได้เป็นอย่างดี การสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบกึ่งโครงสร้าง จึงถูกเลือกเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยคำถามแบ่งออก 3 ชุด ประกอบด้วย ประเด็นคำถามที่สำคัญ ดังนี้

แบบที่ 1 ข้อมูลสัมภาษณ์ หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามที่เกี่ยวกับสถานการณ์ปลาส้มในปัจจุบัน

ภาครัฐ หน่วยงานเข้ามาสนับสนุนการตลาด การผลิตภัณฑ้อย่างไร และมีข้อเสนอแนะ ปัญหาอย่างไรบ้าง

แบบที่ 2 ข้อมูลสัมภาษณ์ สมาชิกในชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามที่เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับปลาส้มของกลุ่มอาชีพ และมีคำแนะนำในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ ข้อเสนอแนะ ปัญหาอย่างไรบ้าง

แบบที่ 3 ข้อมูลสัมภาษณ์ กลุ่มปลาส้มในชุมชนตำบลห้วยทะเล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

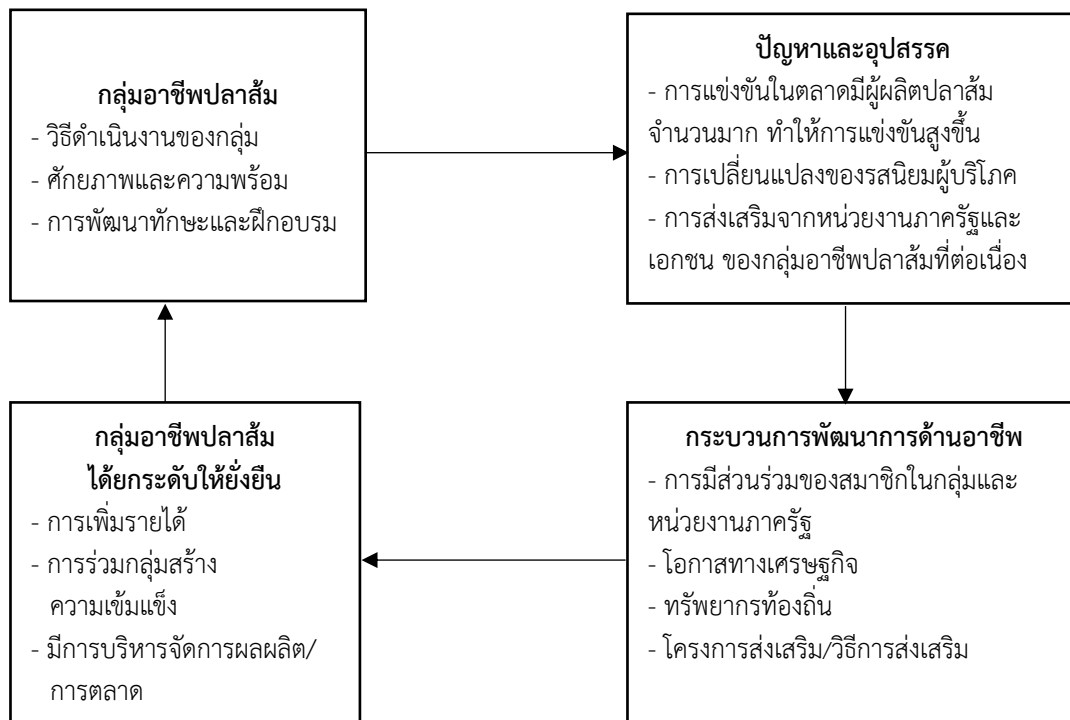
ส่วนที่ 2 คำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล พบปัญหาใดบ้างในกระบวนการผลิตและจำหน่ายปลาสาม กลยุทธ์การตลาดที่ใช้ในการจัดจำหน่ายปลาสามมีอะไรบ้าง และพบอุปสรรคใดในการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่ในพื้นที่ที่มีแนวทางอย่างไร และมีข้อเสนอแนะ ปัญหาอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 3 ของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ผลิตปลาสามในตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ หลังจากได้รับการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนการสัมภาษณ์ โดยเริ่มต้นจากการแนะนำตัวเอง และขออนุญาตในการบันทึกการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน ผู้วิจัยยังได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชัดเจน ก่อนที่จะเริ่มสัมภาษณ์ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะถูกจัดบันทึกประเด็นสำคัญที่ได้รับจากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์ทั้งหมดดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนกันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการวิจัย หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึก ผู้ศึกษาได้จัดระเบียบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา เพื่อให้เข้าใจง่ายและเชื่อมโยงกัน การวิเคราะห์จะใช้การเปรียบเทียบผลการวิจัยกับแนวคิดหรือผลงานที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เข้าใจในบริบทที่ชัดเจน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหาเชิงพรรณนาต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมคือกระบวนการที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างยั่งยืน จากการศึกษาของ

ผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้มีการอธิบายความหมายและมุมมองของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันไปตามบริบทของการใช้งาน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

Arnstein (1969) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมไม่เพียงแค่เข้าร่วมโดยไม่มีบทบาท แต่ต้องมีการใช้พลังและอำนาจในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เกิดผลสำเร็จที่มีคุณภาพ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2563) อธิบายว่า คือการเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล

ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร และโชติกา แก่นธยา (2562). ความต้องการในฐานะพลเมืองของประเทศหรือผู้เสียภาษีให้กับประเทศย่อมจะมีสิทธิ และเสรีภาพในการร่วมกันเสนอความคิดเห็นเพื่อการวางแผน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้น ๆ

หลักการสำคัญของทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ควรมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตและสังคมของตนเอง

2. การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) ที่ทำให้ผู้รู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของมีบทบาทและความรับผิดชอบในกระบวนการต่าง ๆ

3. การสร้างความโปร่งใส การมีส่วนร่วมช่วยให้กระบวนการตัดสินใจโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

4. การส่งเสริมความยั่งยืน เมื่อผู้คนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะทำให้ผลลัพธ์ที่ได้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ในงานวิจัยนี้ จะเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เช่น การค้นหาสาเหตุ ความต้องการ การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การประเมินผล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การมีส่วนร่วมในชุมชนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของทิดแมนและโอฮารา (Tiedeman and O'Hara's Theory of Career Development) ซึ่งจะพัฒนาเมื่อบุคคลเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่น ปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน และการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ทางอาชีพที่บุคคลสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้ ทฤษฎีนี้แบ่งพัฒนาการด้านอาชีพออกเป็น 2 ระยะใหญ่ ๆ (Tiedeman, D. V., & O'Hara, R. P., 1963) ได้แก่

2.1 ระยะเตรียมเลือกอาชีพ ระยะนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนย่อย

ขั้นสำรวจ บุคคลสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ของตนในด้านความสนใจ ความสามารถ และลักษณะอาชีพที่สนใจ

ขั้นการก่อตัวของความคิด บุคคลพิจารณาข้อมูลที่ได้จากขั้นสำรวจร่วมกับค่านิยมและเป้าหมายชีวิต เพื่อให้เกิดความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับอาชีพ

ขั้นการทดลองเลือกอาชีพ บุคคลทดลองตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยอาจเป็นการตัดสินใจชั่วคราวหรือถาวร ขึ้นอยู่กับข้อมูลจากขั้นก่อนหน้า

ขั้นการพิจารณารายละเอียด บุคคลค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและมั่นใจในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

2.2 ระยะการประกอบอาชีพและการปรับตัว ระยะนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย

ขั้นเข้าสู่การศึกษาหรืออาชีพ บุคคลเริ่มศึกษาหรือเริ่มทำงานในอาชีพที่เลือก โดยปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

ขั้นการปรับปรุง บุคคลได้รับการยอมรับในสภาพแวดล้อมการทำงาน และเริ่มเลือกเป้าหมายของตนเองให้สอดคล้องกับคนส่วนใหญ่

ขั้นความมั่นคง บุคคลมีความมั่นคงในอาชีพที่เลือกและรู้สึกว่าเขาเหมาะสมกับตนเอง หากเกิดความไม่พอใจอาจเริ่มกระบวนการเลือกอาชีพใหม่โดยใช้ข้อมูลจากการเลือกอาชีพครั้งก่อนเป็นแนวทางในการตัดสินใจครั้งถัดไป

ทฤษฎีนี้เน้นการปรับตัวและการตัดสินใจเลือกอาชีพในทุกช่วงวัยของชีวิต โดยอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงซ้ำ ๆ เมื่อบุคคลเปลี่ยนงานหรือเปลี่ยนเส้นทางอาชีพใหม่

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิพย์กมล ภูมิพันธ์ และอุไรวรรณ อินทร์ม่วง (2559) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัย โดยประเมินสถานะสุขลักษณะของการผลิตปลาร้าและปลาสาม โดยการมีส่วนร่วมท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น รวมถึงการตรวจสอบการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ในภาชนะ อุปกรณ์มือ ผู้ปฏิบัติงาน และผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สถานประกอบการผลิตปลาร้าและปลาสามร้อยละ 83.33 ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์สุขลักษณะ โดยพบข้อบกพร่องมากที่สุดในด้านสถานที่ตั้งอาคารที่ใช้ในการผลิต และสุขลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน จากการทดสอบจุลินทรีย์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ร้อยละ 79.17 ไม่ผ่านมาตรฐานสำหรับ *E. coli*, 25.00% สำหรับ *Salmonella* spp. และ 83.33% สำหรับเชื้อรา ส่วนเชื้อ *Staphylococcus aureus* ไม่พบการปนเปื้อนในผลิตภัณฑ์ที่ตรวจสอบ การตรวจหาปนเปื้อนในภาชนะและอุปกรณ์ รวมถึงมือของผู้ปฏิบัติงานพบว่า *E. coli* และจุลินทรีย์รวมไม่ผ่านมาตรฐานร้อยละ 45.83 และ 51.67 ตามลำดับ แต่ไม่พบการปนเปื้อนของ *S. aureus* การศึกษารังนี้ชี้ให้เห็นถึงการขาดความตระหนักของผู้ประกอบการในการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขลักษณะ ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนและควบคุมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการปรับปรุงสถานประกอบการและสร้างความตระหนักให้กับผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติงานในการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขลักษณะ เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

นตชน นรนนท์ (2560) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นปลาเนื้อส้ม กรณีศึกษาบ้านบาตูปูเต๊ะ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ผ่านการร่วมแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำของชาวบ้าน ผลการศึกษาพบว่า การทำปลาเนื้อส้มมีที่มาจากการแก้ปัญหาปลาที่เสียสภาพ โดยการนำมาหมักเกลือเพื่อแปรรูป ซึ่งในปัจจุบันการทำปลาเนื้อส้มเป็นเพียงอาชีพเสริม เนื่องจากการใช้เทคนิคการแช่ปลาในน้ำแข็งช่วยลดอัตราการเสียสภาพของปลา โดยกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาประกอบไปด้วย ขั้นตอนการเรียนรู้ การลงมือทำ และการพัฒนา ข้อเสนอแนะจากการศึกษารังนี้คือการส่งเสริมการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลาเนื้อส้มในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและการจำหน่ายในชุมชนบ้านบาตูปูเต๊ะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวของเกาะลิบง เพื่อช่วยเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ปลาเนื้อส้มให้คงอยู่และมีความยั่งยืนในอนาคต

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ การพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

1.1 อาชีพการทำปลาสามมีอยู่มากแต่ที่มีการรวมกลุ่มของแม่บ้าน คือ กลุ่มปลาสามตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จากการเข้าไปสำรวจ ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตของ กลุ่มปลาสามตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ก็ได้ทราบว่าขั้นตอนการทำปลาสามของแต่ละบุคคลและกลุ่มจะมีสูตรที่ไม่เหมือนกัน ไม่มีสูตรตายตัวและไม่ได้มีขั้นตอนซับซ้อน ปลาสาม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากปลาที่ผ่านกรรมวิธีการหมักด้วยเกลือ ข้าวสอย หรือข้าวเหนียวหนึ่งและกระเทียมจนมีรสเปรี้ยวอาจทำจากปลาทั้งตัวหรือเฉพาะ เนื้อปลาก็ได้ การทำปลาสามเป็นการถนอมอาหารซึ่งการผลิตส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรมในครอบครัวโดยอาศัยเทคนิควิธีที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ดังนั้นรสชาติหรือคุณภาพของปลาสามแต่ละแห่งจึงมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสูตรการผลิต

1.2 การขาดตลาดรองรับและปัญหาการจำหน่าย ปัจจุบันการทำปลาสามในพื้นที่นี้ประสบกับปัญหาการขาดตลาดท้องถิ่นรองรับในพื้นที่ และการขาดการส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปลาสามอาจทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จักหรือไม่สนใจในสินค้า

1.3 การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การพัฒนาอาชีพปลาสามในพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมจากองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่ต่อเนื่อง และกลุ่มอาชีพปลาสามมีความต้องการที่จะได้รับการส่งเสริมทั้งในด้านการฝึกอบรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการหาตลาดใหม่ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่และเพิ่มโอกาสในการทำรายได้

1.4 การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว การพัฒนาอาชีพปลาสดในตำบลห้วยทะเลยังมีบทบาทในด้านการท่องเที่ยว จึงเป็นความต้องการของกลุ่มอาชีพปลาสดที่จะเชื่อมโยงการทำปลาสดกับการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้กระบวนการผลิตปลาสดหรือซื้อปลาสดเป็นของฝาก

โดยรวมแล้ว การพัฒนาอาชีพการทำปลาสดในพื้นที่ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่าเป็นอาชีพที่มีศักยภาพในการเติบโต โดยอาศัยความชำนาญท้องถิ่น วัตถุดิบคุณภาพ และการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน

2. แนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสด ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในยกระดับให้ยั่งยืน

การจัดทำผลการวิจัยเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มปลาสดในตำบลห้วยทะเล อำเภอ บำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อยกระดับให้ยั่งยืน นั้น ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันของกลุ่มปลาสดตำบลห้วยทะเล ยังขาดแคลนในเรื่องต่าง ๆ มีข้อจำกัดและอุปสรรคในหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัด โดยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ได้แยกดังต่อไปนี้

จุดแข็ง 1) กลุ่มอาชีพปลาสดตำบลห้วยทะเล มีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น 2) อยู่ในพื้นที่ ๆ มีวัตถุดิบหรือทรัพยากรเพียงพอในการผลิต

จุดอ่อน 1) ขาดตลาดรองรับ 2) เทคโนโลยีใหม่ ๆ 3) สมาชิกยังขาดการมีส่วนร่วม

โอกาส 1) การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว 2) การขายออนไลน์ 3) การขยายกลุ่มปลาสด 4) กระแสรักสุขภาพ

ข้อจำกัด/อุปสรรค 1) การแข่งขันในตลาดมีผู้ผลิตปลาสดจำนวนมาก ทำให้การแข่งขันสูงขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงของรสนิยมผู้บริโภค 3) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ของกลุ่มอาชีพปลาสดที่ต่อเนื่อง

2.2 วิเคราะห์ถึงปัญหา ความต้องการและข้อจำกัดมาแล้วนั้น จึงจำแนกแนวทางได้ 2 รูปแบบ

1) แนวทางการพัฒนาอาชีพและยกระดับอาชีพ

1.1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาสดที่โดดเด่นไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มยอดขาย แต่ยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นและส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

1.2) การหาตลาดรองรับ ศักยภาพด้านการตลาด วิเคราะห์ตลาดปลาสด ทั้งในท้องถิ่นและตลาดกว้างขึ้น เช่น การขยายตลาดในภาคอื่น ๆ หรือการทำตลาดออนไลน์

1.3) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับกลุ่มอาชีพปลาสดควรเน้นการสนับสนุนด้านการตลาด การฝึกอบรมเทคนิคการผลิต และการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

1.4) กระแสรักสุขภาพที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันมีผลกระทบต่อผู้บริโภคปลาสดอย่างมาก โดยผู้บริโภคหันมาใส่ใจในคุณค่าทางโภชนาการและความสดใหม่ของอาหารมากขึ้น ปลาสดที่ทำจากวัตถุดิบคุณภาพสูงและปราศจากสารกันบูดจึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การเลือกใช้เครื่องปรุงที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ เช่น สมุนไพรและเครื่องเทศธรรมชาติ ปลาสดต้องไม่เค็ม ยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ทำให้ปลาสดกลายเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับผู้บริโภคที่ต้องการรักษาสุขภาพไปพร้อมกับการบริโภคอาหารที่อร่อย

1.5) จัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตปลาสดที่มีคุณภาพ การควบคุมมาตรฐาน และการปรับปรุงกระบวนการผลิต มีการสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาสดให้มีมูลค่าเพิ่ม เช่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย หรือการทำตลาดออนไลน์ การสร้างเครือข่ายการตลาด แนะนำให้กลุ่มปลาสดร่วมมือกันสร้างเครือข่ายการขายที่เข้มแข็งหรือพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถทำการตลาดร่วมกันได้

2) การส่งเสริมความยั่งยืน

2.1) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในการทำปาล์มรวมถึงการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพจากแหล่งท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนและการสูญเสีย รวมถึงการประยุกต์เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและการจัดการของเสียอย่างยั่งยืน

2.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมและสร้างความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม เช่น การทำปาล์ม เพื่อเสริมสร้างทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายการสนับสนุนระหว่างสมาชิกในชุมชนเพื่อแบ่งปันทรัพยากรและข้อมูลที่เป็นประโยชน์

2.3) การสร้างโอกาสการจ้างงานในท้องถิ่น ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มทั้งในด้านการผลิตและการขาย ซึ่งจะช่วยให้มีการจ้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกด้าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก และส่งเสริมให้เด็กรุ่นใหม่หรือกลุ่มแรงงานพลัดถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการเรียนรู้ เนื่องด้วยเด็กรุ่นใหม่กลุ่มแรงงานพลัดถิ่นอาจคืนถิ่นกลับมาในการพัฒนาต่อยอดอาชีพปาล์ม เนื่องจากในอนาคตอาจจะเกิดโรคระบาด และในพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทำให้ต้องมาดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน อาชีพการทำปาล์มจึงเป็นอีกหนึ่งอาชีพทางเลือก

ซึ่งการดำเนินการจะต้องดำเนินการควบคู่กัน เพราะจะสามารถใช้โอกาสนั้นให้ทันต่อระยะเวลา เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ทันเวลา การใช้โอกาสนี้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและสร้างรายได้ในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการในการพัฒนาอาชีพการทำปาล์ม เผยให้เห็นถึงความท้าทายหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต ซึ่งมีผลกระทบต่อความยั่งยืนของอาชีพนี้ โดยหนึ่งในปัญหาหลักที่พบคือความหลากหลายของวิธีการผลิตและสูตรที่ใช้ในการแปรรูปปาล์ม ซึ่งทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่สม่ำเสมอและไม่ตรงตามมาตรฐานที่ผู้บริโภคคาดหวัง ผลลัพธ์นี้อาจทำให้เกิดความไม่พึงพอใจจากลูกค้า และส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์กมล ภูมิพันธ์ และอุไรวรรณ อินทร์ม่วง (2559) ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตปาล์มและปาล์มในอำเภอขอนแก่น พบว่า การแปรรูปปาล์มในบางสถานประกอบการไม่ได้ปฏิบัติตามหลักสุขลักษณะ ซึ่งอาจเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีการขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในกลุ่มปาล์มกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด การขาดการส่งเสริมนี้ทำให้กลุ่มผู้ผลิตปาล์มขาดแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน และเมตต์ เมตต์การุณจิต (2563) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามผล ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มปาล์มสามารถพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาจะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชนและภาครัฐ ทำให้สามารถพัฒนาอาชีพนี้ให้ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ การพัฒนาอาชีพปาล์มในตำบลห้วยทะเลจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีความสะอาดและเป็นไปตามมาตรฐานสุขลักษณะ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในกลุ่มผลิตภัณฑ์และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและยั่งยืนสำหรับกลุ่มปาล์มในชุมชน

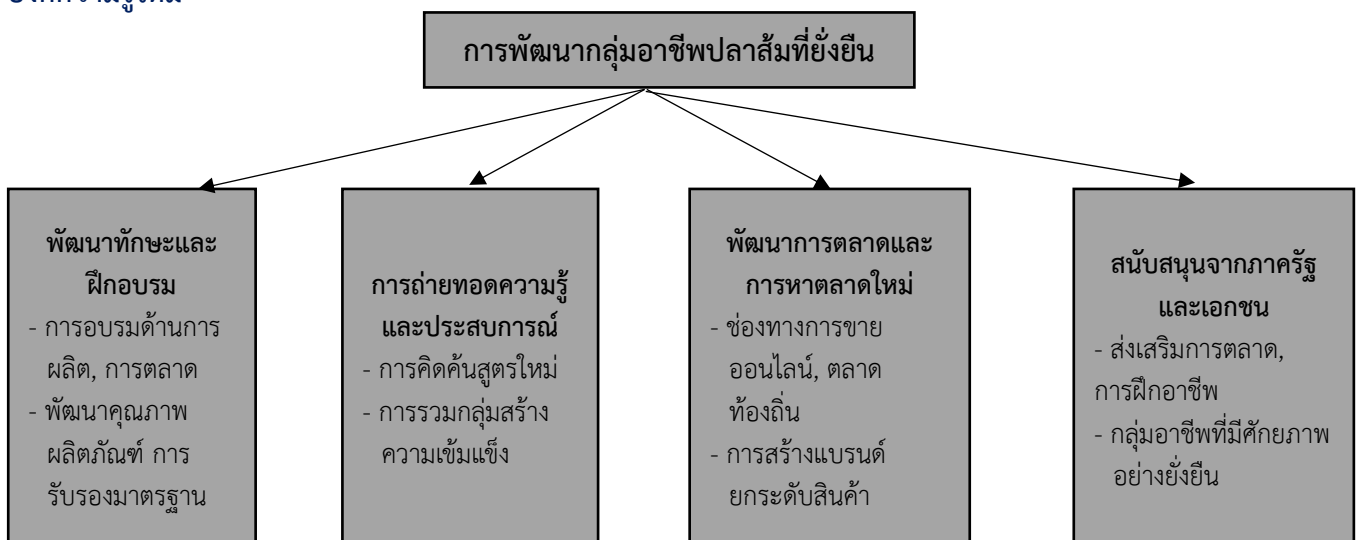
แนวทางการพัฒนาอาชีพของกลุ่มปาล์ม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบ้านเข้จรรย์ จังหวัดชัยภูมิ ในการยกระดับให้ยั่งยืน พบว่า การพัฒนาอาชีพปาล์มในตำบลห้วยทะเลจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการเสริมสร้างทักษะ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1) การสร้างและขยายตลาด การขยายตลาดและการสร้างช่องทางการจำหน่ายที่มั่นคงจะช่วยเพิ่มโอกาสในการขายปาล์มให้กับชุมชนได้ โดยการส่งเสริมให้มีการตลาดออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น รวมทั้งการขยายตลาดไปยัง

จังหวัดอื่นๆ ซึ่งสามารถทำได้ผ่านการประชาสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงกับธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต โดยนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถเรียนรู้กระบวนการผลิตปลาสามและซื้อไปเป็นของฝากการตลาดยังคงเน้นการสร้างความรู้จักในระดับท้องถิ่นและชุมชน โดยการทำตลาดแบบ B2B (Business to Business) ร่วมกับร้านอาหาร หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เพื่อสร้างฐานลูกค้าที่มั่นคง

2) การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะการผลิตปลาสามและการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มสู่กลุ่มเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอาชีพที่ยั่งยืน ในส่วนนี้สามารถทำได้โดยการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะด้านการแปรรูปปลา และเทคนิคใหม่ๆ ในการผลิตปลาสามที่สามารถเพิ่มมูลค่าและลดความยุ่งยากในกระบวนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานยพงค์ สารรัตน์ และคณะ (2566) ศึกษาการดำเนินธุรกิจปลาสาม: กรณีศึกษาตำบลทาม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าการส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตที่ถูกสุขลักษณะและให้ความรู้กลุ่มอาชีพในด้านการตลาดและเทคนิคการขาย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ผังมโนทัศน์นี้แสดงการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพปลาสามในตำบลหัวทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก ได้แก่

- 1. การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรม** การฝึกอบรมด้านเทคนิคการผลิตปลาสาม, การพัฒนาทักษะการตลาด, และการจัดการธุรกิจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มปลาสามในด้านการผลิตและการดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 2. การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์** การสร้างกลุ่มที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคิดค้นสูตรใหม่ ๆ ในการแปรรูปปลา เพื่อยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์และสร้างความแตกต่างในตลาด นอกจากนี้ยังช่วยในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้
- 3. การพัฒนาการตลาด** การหาช่องทางการขายใหม่ ๆ เช่น การขายออนไลน์, การขยายตลาดไปยังพื้นที่อื่นๆ หรือการสร้างช่องทางการขายในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กว้างขึ้น โดยมีการสร้างแบรนด์และการยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน
- 4. การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน** การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในด้านการฝึกอบรม, การพัฒนาการตลาด, และการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาสถานที่ผลิตที่ได้มาตรฐานและการส่งเสริมการขาย ซึ่งจะช่วยให้อาชีพปลาสามสามารถเติบโตมีศักยภาพและยั่งยืนในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาความต้องการในการพัฒนาอาชีพ พบว่า ปัญหาหลักคือขาดการส่งเสริมและการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการผลิตยังคงล้าหลัง ขาดการสนับสนุนด้านการตลาดและช่องทางการจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่มีอายุสูง จึงขาดกำลังแรงงานที่มีศักยภาพในการผลิตและขยายกิจการ และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐาน สร้างความเชื่อมั่นให้กับบริโภค

แนวทางการพัฒนาอาชีพเพื่อยกระดับให้ยั่งยืนของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ในการยกระดับให้ยั่งยืน พบว่า 1) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะให้แก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและตรงตามมาตรฐาน 2) ส่งเสริมการตลาดออนไลน์และการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ปลาสามที่โดดเด่น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและขยายตลาด 3) การให้ความสำคัญกับการสร้างกลุ่มผู้สืบทอดและเพิ่มแรงงานใหม่ในกลุ่ม เพื่อให้การผลิตปลาสามมีความต่อเนื่องและยั่งยืน 4) ส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

การพัฒนาอาชีพปลาสามในตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ จึงมีศักยภาพในการเติบโตและสร้างความยั่งยืนได้ แม้ว่าจะพบปัญหา แต่การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรม รวมถึงการพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาดอย่างมีระบบ จะช่วยยกระดับอาชีพปลาสามให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ทั้งในด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์และการขยายตลาดไปยังภายนอกชุมชน การมีการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนจะเป็นตัวช่วยสำคัญในการพัฒนาอาชีพนี้ให้ยั่งยืนในอนาคต และควรพัฒนาอาชีพผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. แนวทางการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนของกลุ่มปลาสาม ตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพและปลอดภัย เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค การพัฒนากระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ในการผลิตและบรรจุภัณฑ์ การฝึกอบรม การอบรมทางด้านเทคนิคเกี่ยวกับวิธีการผลิต เป็นต้น

1.2. องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อการส่งเสริม ดังต่อไปนี้

1.2.1. การตลาดรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำตลาดออนไลน์ การออกร้านค้าในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการขาย

1.2.2. การประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดทำป้ายโฆษณา การจัดงานกิจกรรม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

1.3. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปลาสาม และมีการติดตามผลเพื่อให้ได้รับการประเมินให้ได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

1.4. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เข้ามาช่วยแนะนำให้กับกลุ่มปลาสาม ใช้เทคโนโลยีในการออกแบบผลิตภัณฑ์และจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตปลาสาม โดยสามารถศึกษาการใช้เครื่องมือหรือเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต เช่น การใช้เครื่องมือในการแปรรูปที่สะดวกและปลอดภัย หรือการพัฒนาเครื่องมือในการควบคุมคุณภาพของปลาสาม

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการเชื่อมโยงการทำปลาสามกับการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำปลาสาม หรือการจัดการอบรมให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้กระบวนการแปรรูปปลาสาม

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์กมล ภูมิพันธ์ และ อุไรวรรณ อินทร์ม่วง. (2559). สุขลักษณะของการประกอบกิจการผลิตปลาร้าและปลาสาม ในอำเภอหนึ่ง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 16(2), 75-85.
- ธัญพงค์ สารรัตน์, ชุตินา เมฆวัน, ธงชัย ชำนิกุล และ อธิภา พิศนอก. (2566). การดำเนินธุรกิจปลาส้ม: กรณีศึกษาตำบลทาม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ. ใน *การประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 61 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* (น. 177-185). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นตนา นรนนท์. (2560). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นปลาเนื้อส้ม: กรณีศึกษากันต๊ำบ้านป่าตู่ปุเต๊ะ ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. (ประกาศนียบัตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2563). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- ศิลปวิชัย น้อยสมมิตร และ โชติกา แก่นธยา. (2562). การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 101-116.
- สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ. (2563). *ข้อมูลสถานการณ์จังหวัดชัยภูมิ*. ชัยภูมิ: สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ.
- สำนักเทคโนโลยีชุมชน. (2563). *รายงานการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลาส้ม*. สืบค้นจาก <https://www.dss.go.th/images/ohm/otop/CT-4.pdf>.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Tiedeman, D. V., & O'hara, R. P. (1963). *Career development: Choice and adjustment*. New York: College Entrance Examination Board.